

Małgorzata Balcerzak

Poznań, 30.04.2021 r.

**RAPORT DOTYCZĄCY UWARUNKOWAŃ I OKOLICZNOŚCI TOWARZYSZĄCYCH
NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO SPECJALISTYCZNEGO
NA UNIWERSYTECIE MASARYKA W BRNIE**

TŁO

Znajomość języka polskiego zaczyna być postrzegana w Czechach jako atut z uwagi na to, że przybywa polskich firm, które rozszerzają swoją działalność na rynku czeskim lub też pojawiają się czeskie przedsiębiorstwa zainteresowane ekspansją na rynek polski. Do tej pierwszej grupy zaliczyć możemy znane marki jak choćby CCC, LPP, Orlen, Tymbark-Maspex, Apart. W tej drugiej mieszczą się m.in. CEZ, Penta Investments, Kofola, Metrostav, Czech Media Invest (Radio ZET), Newton Media. Z informacji podanych przez Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii wynika, że pod koniec 2019 roku łączna wartość polskich inwestycji bezpośrednich w Republice Czeskiej wynosiła 2,67 mld euro, w efekcie czego Polska znalazła się na 12 miejscu w grupie największych zagranicznych inwestorów obecnych na rynku czeskim¹. Współpraca w zakresie ekonomii ma zatem wyraźny potencjał, co w sprzyjających warunkach może przełożyć się na zwiększenie szans zawodowych osób posługujących się językiem polskim w Czechach oraz czeskim w Polsce, przede wszystkim w takich dziedzinach jak: transport, energetyka, nieruchomości, IT, branża spożywcza i kosmetyczno-odzieżowa.

Innym aspektem, mającym wpływ na zainteresowanie nauką polszczyzny, z pewnością są kulturowo-historyczne związki polsko-czeskie. Warto zaznaczyć, że wśród studentów polonistyki w Czechach pojawiają się nierzadko osoby mające polskie korzenie lub też pochodzące z obszarów transgranicznych (Śląsk Cieszyński).

Lektorzy kierowani z ramienia Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej pracują w trzech ośrodkach uniwersyteckich w Czechach, tj. na Uniwersytecie Karola w Pradze, na Uniwersytecie Masaryka w Brnie oraz na Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu. Samych ośrodków akademickich i naukowych, zapewniających naukę języka polskiego, jest jednak więcej. Polonistyka funkcjonuje także na Uniwersytecie Ostrawskim (w ramach Katedry Sławistyki), lektorat języka polskiego działa również na Uniwersytecie w Pardubicach². Nauczanie języka polskiego prowadzone jest ponadto w Instytucie Polskim w Pradze. Przy Ambasadzie RP w Pradze działa Szkolny Punkt Konsultacyjny im. św. Jadwigi. Z kolei w Brnie funkcjonuje Szkołka Polska przy Klubie Polskim w Brnie – POLONUS. Warto zaznaczyć, że na terenie Śląska Cieszyńskiego istnieją liczne przedszkola i szkoły realizujące program nauczania w języku polskim (m.in. Polskie Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego oraz Szkoła Podstawowa z Polskim Językiem Nauczania w Czeskim Cieszynie, Szkoła

¹ Dep. Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, *Republika Czeska – notatka informacyjna*, <<https://www.gov.pl/attachment/09faeaa3-fb13-4f51-867c-714edffa78ec>> (dostęp: 20.07.2021), s. 4.

² *Lektoraty polského jazyka na vysokých školách*, <<https://instytutpolski.pl/praha/polstina/lektoraty-polskeho-jazyka-na-vysokych-skolach/>> (dostęp: 30.03.2021).

Podstawowa i Przedszkole im. Gustawa Przeczka z Polskim Językiem Nauczania w Trzyńcu, Szkoła Podstawowa i Przedszkole im. Stanisława Hadyny w Bystrzycy, Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza z Polskim Językiem Nauczania w Jabłonkowie). Dodać należy, że w Czeskim Cieszynie mieści się również Akademia Handlowa (której absolwenci nierzadko podejmują naukę na Uniwersytecie Masaryka)³.

Największy wzrost zainteresowania nauczaniem języka polskiego, przekładający się na instytucjonalny rozwój dydaktyki tego języka, przypadł na lata 90. XX wieku, kiedy zaczęły rozwijać się instytuty lub katedry slawistyczne. Współcześnie zainteresowanie studiami licencjackimi utrzymuje się na umiarkowanie wysokim poziomie. Zmniejsza się zainteresowanie studiami magisterskimi, na co wpływ ma wiele czynników: zarówno zewnętrznych – przejście od jednolitych studiów magisterskich w stronę systemu bolońskiego, jak i wewnętrznych – łączenie studiów z pracą (konieczność szybkiego wejścia na rynek pracy). Na Uniwersytecie Masaryka w Brnie większość grup pierwszorocznych stanowią abiturienti. Pojawiają się także osoby, które studiują lub studiowały inny kierunek na tej samej uczelni, sporadycznie słuchaczami studiów polonistycznych zostają osoby starsze. Wpływ na to ma m.in. ich długotrwała obecność na rynku pracy. Warto wspomnieć, że stosunkowo silną grupę polonistów tworzą Słowacy (którzy chętnie emigrują na Morawy lub do Pragi). W ramach specjalności kierunkowych funkcjonują stałe zajęcia (lektorat, ćwiczenia i wykłady), uzupełniane cyklicznie o nowe przedmioty związane nie tylko z językoznawstwem, literaturoznawstwem, przekładem czy ekonomią lub prawem, ale ogólną kulturą kraju kierunkowego czy turystyką. Zainteresowanie językiem specjalistycznym jest wysokie. Zwykle najwięcej studentów decyduje się na realizowanie programu specjalizacji handlowej.

Wśród publikacji dotyczących rozwoju polonistyki w Czechach dominują przede wszystkim prace poświęcone historycznemu rozwojowi tego kierunku w odniesieniu do współczesnych realiów. Poniżej zamieszczona została krótka (wybiórcza) bibliografia tekstów powstałych w końcu XX i XXI wieku.

- *80 let české polonistiky (obraz Celostátního fóra polonistů u příležitosti 80 let české polonistiky a 50. výročí básníků K.I. Galczyňského a J. Tuwima)*, red. L. Štěpán, Brno 2004.
- *85. výročie polonistiky na Univerzite Komenského v Bratislave*, red. M. Pančíková, Bratislava 2009.
- *90 let pražské polonistiky – dějiny a současnost / 90 lat praskiej polonistyki – historia i współczesność*, red., Benešová M., Rusin-Dybalska R., Zakopalová L., Praha 2013.
- Baron R., Madecki R., Rusin-Dybalska R., *History of Polish Studies at Czech Universities (Current State of Research)*. „Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal” 2019, nr 11/2.
- *Česká polonistika a polská bohemistika na přelomu století/Czeska polonistyka i polska bohemistyka na przełomie stuleci*, red. M. Borák, R. Gładkiewicz, Praha 2009.
- *Česká polonistika a polská bohemistika. Polonistické studie v České republice a bohemistické studie v Polské republice v posledních třiceti letech. Historické a filologické obory / Polskie badania bohemistyczne i czeskie badania polonistyczne w ostatnim trzydziestoleciu. Nauki historyczne i filologiczne*, red. M. Myška, R. Gładkiewicz, Praha/Praga 1995.
- Kaleta P., Rusin-Dybalska R., *Praska polonistyka w ramach nowego modelu Studiów Środkowoeuropejskich*, w: *Polonistyka bez granic*, red. R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz, t. 1, Kraków 2010.

³ Pełną listę tych placówek można odnaleźć na stronie Polonia.org, <<https://www.polonia.org/szkoly/czechy/wszystkie>> (dostęp: 31.03.2021).

- Madecki R., Baron R. a kol., *Česká polonistická studia: tradice a současnost (filologie – historie – politologie – právo) (Inquiries in Czech Polish Studies: Tradition and Contemporaneity (Philology - History - Political Science – Law))*, Series A – Monografia, Volumen 56, Praha 2014.
- Madecki R., Baron R., *Czeskie studia polonistyczne w kontekście porównawczym (Polish Studies in the Czech Republic : A Comparative Approach)*, w: J. Tambor, A. Achteplik, K. Graboń, *W kręgu (glotto)dydaktyki*, wyd. I, Katowice 2018.
- Madecki R., Baron R., Malicki J. et al., *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*, Praha 2016.
- Madecki R., Baron R., Rusin-Dybalska R., *K dějinám české polonistiky do roku 1939 (On the History of Czech Polish Studies until 1939)*, w: *Kongres českých polonistických studií, závěrečná konference (historická sekce)*, 20.-22. 11. 2019, Praha 2019.
- Madecki R., *Czeskie badania nad Polską w XX-XXI wieku w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej (Czech Polish Studies in the 20th and 21st century in the context of Central and Eastern Europe)*, w: *Social and Political Transformations in Central and Eastern Europe (1917-2017): Factors, Achievements, Problems*, 28.-29. 6. 2018, Odessa, Ukraine 2017.
- Madecki R., *Historia, współczesność i przyszłość brneńskiej polonistyki, czyli od filologii do studiów polskoznawczych (History, Present and Future of the Polish Department in Brno, or from Philology to Polish Studies)*, w: *Proměny polonistiky: tradice a výzvy polonistických studií*, red. M. Benešová, R. Rusin-Dybalska, L. Zakopalová, wyd. I, Praha 2014.
- Madecki R., *Polonistika na Masarykově univerzitě (Polish Studies at Masaryk University)*, w: *Ústav slavistiky: východiska a perspektivy*, Masarykova univerzita, red. I. Pospíšil, L. Paučová, wyd. I, Masarykova univerzita, Brno 2019.
- *Poláci v Brně a na jižní Moravě. In Poláci v Brně a na jižní Moravě - Polacy w Brnie. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*, red. R. Madecki, L. Štěpán, Brno 2006.
- *Polonistika v Olomouci v minulosti a dnes / Polonistyka w Ołomuńcu dawniej i dziś*, red. M. Sobotková i inni, Olomouc 2014.
- Pospíšil I., Madecki R., *Česká polonistika: nové výzvy, nová témata*, wyd. I, Brno 2012.
- Rusin-Dybalska R., *Polonistyka na Uniwersytecie Karola w Pradze – historia i współczesność, „Postscriptum Polonistyczne” 2015, nr 1(15).*

NAUCZANIE JPJO NA UNIWERSYTECIE MASARYKA W BRNIE

Historia polonistyki na Uniwersytecie Masaryka w Brnie sięga lat 20. XX wieku. W roku akademickim 1923/1924 na Wydziale Filozoficznym otwarto lektorat języka polskiego w ramach studiów slawistycznych. Lektorem języka polskiego został Maxmilián Kolaja (znawca tego języka, ale także slawista, bohemista i germanista). Zajęcia polonistyczne obejmowały dwa kursy. Pierwszy z nich był przeznaczony dla osób początkujących (prowadzono naukę języka trzy razy w tygodniu, do kursu tego włączono również zajęcia dotyczące podstaw polskiej gramatyki, a także ćwiczenia z czytania i interpretacji wybranych opowiadań Henryka Sienkiewicza oraz Stefana Żeromskiego). Drugi kurs skierowano do studentów zaawansowanych (został on poszerzony o analizę *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza oraz zajęcia gramatyczne)⁴. Znaczący wpływ na popularyzację języka polskiego miała także działalność, powstałego z inicjatywy Kolai, Czechosłowacko-Polskiego Klubu w Brnie (Československo-polský klub v Brně), który przyczynił się do popularyzacji kultury polskiej na Morawach. Kolaja był także autorem pierwszego ważnego podręcznika do

4 R. Madecki, *Polonistika na Masarykově univerzitě*, w: *Ústav slavistiky: východiska a perspektivy*, red. I. Pospíšil, L. Paučová, wyd. I, Masarykova univerzita, Brno 2019, s. 64.

nauki języka: *Mluvnice a učebnice jazyka polského* wydane w 1947 roku⁵, opartego na konfrontacyjnym sposobie nauczania (porównanie polskiego i czeskiego systemu językowego). Ważną rolę w międzywojennej dydaktyce języka polskiego na Uniwersytecie Masaryka odegrał także prof. Václav Vondrák, który zaproponował dodatkowo wykład z historii gramatyki uzupełniony dwugodzinnymi praktycznymi zajęciami. Stopniowo lektorat języka polskiego wzbogacono o zajęcia konwersatoryjne, ćwiczenia ortograficzne oraz wykłady ze słowotwórstwa i składni, a także warsztat pisania. W tej postaci nauka języka była realizowana do roku 1949/1950, kiedy nastąpiła reforma studiów⁶.

Po tejże reformie język polski został włączony do grupy nowych programów akademickich (dopuszczano studiowanie tego języka w połączeniu z innym językiem wiodącym – czeskim lub rosyjskim, a od roku 1950/1951 także z językiem niemieckim, ukraińskim czy serbołużyckim). Ważnymi postaciami, mającymi przemożny wpływ na promowanie polszczyzny, byli prof. Adolf Kellner, prof. Josef Kurz, prof. Jaroslav Bauer. Do grona ich następców zaliczyć należy prof. Jarmila Pelikána, prof. Krystynę Kardyni-Pelikánovą (badaczki zajmujących się przede wszystkim szeroko zakrojoną analizą literackich kontaktów polsko-czeskich) oraz Žofię Kovářovą. W roku 1978 nauką praktycznej polszczyzny zajmowała się Irena Hrabětová. Na przełomie lat 80. i 90. w tej roli zastąpiła ją Dagmar Procházková. W latach 90. umożliwiono lektorom polskiego pochodzenia pracę na Uniwersytecie, pierwszą osobą pełniącą tę funkcję w nowych warunkach (w ramach umowy polsko-czeskiej) była prof. Anna Gawarecka, piastująca dziś stanowisko Dyrektora Instytutu Filologii Słowiańskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu⁷. W dalszej kolejności funkcję lektora pełnili: dr Grażyna Kompel i Jadwiga Majchrowska z Uniwersytetu Łódzkiego, Jarosław Jankowski i ponownie prof. Anna Gawarecka, dr Bogumiła Suwara z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Instytutu Literatury Powszechniej Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie, dr Monika Válková-Maciejewska z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr Katarzyna Barna-Krawczyk z Uniwersytetu Jagiellońskiego⁸. W latach 90. wprowadzono programową naukę języka polskiego we wszystkich rocznikach i standardem stała się obecność lektorów kierowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (obecnie przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej).

Rozszerzenie lektoratu miało wpływ na rozwój kolejnych dyscyplin – przede wszystkim na rozbudowanie programu nauczania o teoretyczne treści związane z lingwistyką. Za ten segment dydaktyki od 1993 roku odpowiada dzisiejszy Kierownik Zakładu Języków i Literatur Zachodniosłowiańskich, dr Roman Madecki. W ten sposób doszło do rozdzielenia lektoratu i wykładów językoznawczych. Treści nauczania związane z praktyczną nauką języka podporządkowano Europejskiemu Systemowi Opisu Kształcenia. W roku 1995 polonistyka (jako osobny segment) stała się częścią Instytutu Sławistyki, od roku 2002 funkcjonowała wspólnie ze słowacystyką w obrębie Zakładu Języków i Literatur Zachodniosłowiańskich. Kierownikiem został literaturoznawca, znawca epigramatyki, prof. Ludvík Štěpán. W 2010 roku zastąpił go językoznawca i tłumacz, dr Roman Madecki, autor m.in. prac dotyczących rozwoju języka polskiego w ujęciu komparatystycznym, ale też publikacji poświęconych historii polonistyki w Czechach. Od roku 2019 wraz z pracownikami Uniwersytetu

⁵ M. Kolaja, *Mluvnice a učebnice jazyka polského*, Praha 1947.

⁶ R. Madecki, op. cit., s. 65.

⁷ Ibidem, s. 66.

⁸ Ibidem, s. 70.

Karola w Pradze (dr Renata Rusin-Dybalska) i Czeskiej Akademii Nauk (dr Roman Baron) realizuje projekt badawczy o nazwie *Česká univerzitní polonistika do roku 1939 (od polonofilství k systematickému bádání o dějinách polského jazyka a literatury)* (GA19-09017S) (tłum. *Czeska polonistyka uniwersytecka do roku 1939 (od polonofilii do systematycznego badania historii języka polskiego i literatury)*).

Obecnie w skład kadry polonistycznej na Uniwersytecie Masaryka w Brnie wchodzi czworo etatowych pracowników: Kierownik Pracowni Polonistycznej, dr Roman Madecki; literaturoznawczyni (a także poetka i tłumaczka) dr Renata Putzlacher-Buchtová, asystent mgr Michał Przybylski (z wykształcenia polonista, bułgarysta i słowenista). Stanowisko lektora od 2016 roku zajmuje dr Małgorzata Balcerzak. W ramach Instytutu Sławistyki pracują także eksterzniści prowadzący również zajęcia przeznaczone dla słuchaczy studiów polskich – dr Roman Baron z Instytutu Historii Czeskiej Akademii Nauki czy też dr Markéta Páralová-Tardy zajmująca się badaniem literatury Holokaustu. Zakład Języków i Literatur Zachodniosłowiańskich koncentruje się na działalności naukowo-dydaktycznej, skupionej przede wszystkim wokół językoznawstwa, polskiej literatury i kultury oraz relacji czesko-polskich. Kandydaci mają możliwość nauki na studiach licencjackich (realizowanych w postaci dwóch programów: Polskie Studia Kulturowe oraz Język Polski w Praktyce Zawodowej i Handlowej), jak i magisterskich (obecnie działających jako program specjalizacji Studia Polskie na kierunku Sławistyka). Istnieje też możliwość łączenia wiodącego kierunku studiów z filologią polską. Ponadto studenci innych kierunków uniwersyteckich mogą uczyć się języka w tzw. grupach niepolonistycznych (kursy dla początkujących, średnio zaawansowanych i zaawansowanych). Kursy te cieszą się dużym zainteresowaniem.

Pracowania Polonistyki realizuje projekty Forum Czesko-Polskiego działającego przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej. Jednym z efektów tej współpracy był projekt o nazwie *Czeskie studia polonistyczne w kontekście europejskim (Česká polonistická studia v evropském kontextu I, II)*, powołanie konferencji o tej samej nazwie (zorganizowanej w Pradze w 2013 roku) oraz wydanie pracy zbiorowej będącej efektem prac wokół wspomnianego projektu. Warto dodać, że brneńska polonistyka współpracuje z organizacjami podejmującymi tematy polsko-czeskich relacji (np. POLONUS – Klub Polski w Brnie, Biblioteka im. J. Mahena w Brnie, która cyklicznie angażuje się w organizację Dni Kultury Polskiej w Brnie). Długą już tradycję mają także kontakty Brna z Poznaniem (miastem partnerskim)⁹. Dodać należy, że w ramach seminarium licencjackiego na brneńskiej polonistyce powstały prace dotyczące współpracy między tymi dwoma miejskimi ośrodkami, a także rozprawy podejmujące temat fenomenu czechofilii.

Słuchacze studiów licencjackich mają szansę odbycia dwutygodniowego stażu naukowego na trzech uczelniach, tj. Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Jagiellońskim oraz Uniwersytecie Wrocławskim. Inne staże zagraniczne mogą być realizowane na podstawie umów pomiędzy Uniwersytetem Masaryka a Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem Komeńskiego w Bratysławie oraz Uniwersytetem Preszowskim. Ponadto istnieje możliwość zapoznania się z kulturą kraju kierunkowego w ramach programów mobilnościowych (m.in. Erasmus+, CEEPUS, stypendium rządowe czeskiego Ministerstwa Szkolnictwa Młodzieży i Sportu). Umowy związane z popularnym programem Erasmus+ w odniesieniu do Polski obejmują takie uczelnie jak: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet

⁹ *Seminář západoslovanských jazyků a literatur*, <<https://slavistika.phil.muni.cz/o-nas/vnitni-cleneni/seminar-zapadoslovanskych-jazyku-a-literatur>> (dostęp: 01.04.2021).

Jagielloński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Zielonogórski, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.

Obecnie (rok 2020/2021) na studiach polonistycznych (zajęcia lektoratowe) jest 35 studentów, z czego 82% to licencjaci. 21 osób ukończyło kurs języka polskiego dla niepolonistów (są to studenci różnych kierunków). Część studentów (ok. 30%) pochodzi ze Śląska Cieszyńskiego lub deklaruje rodzinne związki z Polską (zwykle pierwsze lub drugie pokolenie). Z ankiety przeprowadzonej na początku roku akademickiego 2020/2021 wśród studentów I roku polonistyki, wynika, że najczęstszym motywem wyboru kierunku pozostają kwestie zawodowe (możliwość wykorzystania znajomości języka na rynku pracy – 85%), a także przekonanie o podobieństwie językowym (54%). Inne powody to: związki rodzinne, zainteresowanie kulturą/literaturą, ciekawość językowa czy też wzmocnienie kompetencji komunikacyjnych.

Studenci polonistyki uczą się języka kierunkowego od poziomu A1 do C1/C2 w pięciu grupach (analogicznie do roku studiów). Na początku roku akademickiego w grupie studentów pierwszorocznych lektor przeprowadza ankietę klasyfikującą – na tej podstawie określa główne motywy wyboru kierunku oraz stopień znajomości języka polskiego. Zdarza się, że wśród studentów pojawiają się osoby posiadające polską maturę lub dyplom ukończenia szkoły podstawowej z językiem polskim (Śląsk Cieszyński). W takim wypadku studenci kierowani są na naukę w grupach zaawansowanych lub lektor tworzy osobną grupę pracującą z materiałami dostosowanymi do potrzeb i poziomu nauki absolwentów szkół z językiem polskim. Studenci lat I-II mają zajęcia językowe dwa razy w tygodniu, natomiast pozostałe grupy – raz w tygodniu. Słuchacze mogą jednak korzystać z oferty zajęć fakultatywnych (takich jak np. konwersacje dla słuchaczy studiów licencjackich / konwersacje dla magistrantów). Ponadto w programie obowiązkowym obecne są zajęcia wykładowe dotyczące opisowej i historycznej gramatyki języka polskiego, a także kurs literatury polskiej i przekładu.

Na poziomie A1-A2 zajęcia językowe prowadzone są głównie w oparciu o dwie serie podręcznikowe, tj. *Hurra!!! Po polsku* (M. Małolepsza, A. Szymkiewicz, *Hurra!!! Po polsku* 1, Kraków 2005; A. Burkat, A. Jasińska, *Hurra!!! Po polsku* 2, Kraków 2006) oraz *Polski. Krok po kroku* (I. Stempek, A. Stelmach, S. Dawidek, A. Szymkiewicz, *Polski. Krok po kroku* 1, Kraków 2010; (I. Stempek, A. Stelmach, S. Dawidek, A. Szymkiewicz, *Polski. Krok po kroku* 2, Kraków 2012)

Materiały te są uzupełniane o ćwiczenia dostępne w innych podręcznikach (m. in. seria *Testuj swój polski*; E. Piotrowska-Rola, M. Porębska; *Polski jest cool*, Ćmiłów 2018; M. Szelc-Mays, Rybicka, E.: *Słowa i słówka*, Kraków 2003; D. Gałyga, *Jak to łatwo powiedzieć... Ćwiczenia komunikacyjne dla początkujących A1, A2*, Kraków 2011; J. Machowska, *Gramatyka? Dlaczego nie?! Ćwiczenia gramatyczne dla poziomu A1*, Kraków 2014; J. Machowska, *Gramatyka? Ależ tak! Ćwiczenia gramatyczne dla poziomu A2*, Kraków 2014; A. Stelmach, *CZYTAJ krok po kroku* 1, Kraków 2018; seria *Czytaj po polsku*, red. R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, J. Tambor, Katowice 2013).

Na poziomie B1-B2 wykorzystywane są materiały z podręczników dostosowanych do nauki na tym poziomie w grupach czesko- i słowackojęzycznych (m.in. A. Madeja, B. Morcinek, *Polski mniej obcy*, Katowice 2007; R. Ciesielska-Musameh, B. Guzik-Świca, G. Przechodzka, *Z polskim w świat. Podręcznik do nauki języka polskiego*, Lublin 2016; E. Lipińska, *Z polskim na ty*, Kraków 2008; A. Achtelek, W. Hajduk-Gawron, A.

Madeja, M. Świątek, *Bądź na B1. Zbiór zadań z języka polskiego oraz przykładowe testy certyfikatowe dla poziomu B1*, Kraków 2009; J. Pyzik, *Przygoda z gramatyką*, Kraków 2013; M. Szelc-Mays, *Coś wam powiem... Ćwiczenia komunikacyjne dla grup średnich*, Kraków 2001; E. Lipińska E., E. Dąmbaska, *Pisać jak z nut. Podręcznik rozwijający sprawność pisanie dla obcokrajowców na poziomie B1+/B2+*, Kraków 2016; seria *Czytaj po polsku*, red. R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, J. Tambor, Katowice 2013; E. Zarych, *Przejdź na wyższy poziom*, Poznań 2014; A. Seretny, *Słownictwo polskie w ćwiczeniach dla obcokrajowców*, Kraków 2016; P. Garncarek, *Czas na czasownik*, Universitas, Kraków 2000; S. Mędak, *Liczebnik też się liczy. Gramatyka liczebnika z ćwiczeniami*, Kraków 2004).

Nauczanie na poziomie C1-C2 oparto głównie na następujących publikacjach: E. Zarych, *Przejdź na wyższy poziom*, Poznań 2014; A. Butcher, I. Janowska, G. Zarzycka, *Celuję w C2. Zbiór zadań do egzaminu certyfikatowego z języka polskiego jako obcego na poziomie C2*, Kraków 2009; S. Mędak, *Polski B2 i C1. Megatest*, Warszawa 2013; M. Kita, A. Skudrzykowa, *Człowiek i jego świat w tekstach*, Katowice 2002; S. Mędak, *Liczebnik też się liczy. Gramatyka liczebnika z ćwiczeniami*, Kraków 2004; J. Pyzik, *Iść czy jechać*, Kraków 2002; A. Seretny, *Kto czyta – nie błądzi. Ćwiczenia rozwijające sprawność czytania*, Kraków 2007; A. Seretny, *Per aspera ad astra. Ćwiczenia rozwijające sprawność czytania*, Kraków 2008; A. Ruszer *Oswoić tekst. Podręcznik kompozycji i redakcji tekstów użytkowych dla poziomu B2 i C1*, Kraków 2011; S. Mędak, *Liczebnik też się liczy. Gramatyka liczebnika z ćwiczeniami*, Kraków 2004; seria *Czytaj po polsku*, red. R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, J. Tambor, Katowice 2013).

Warto zaznaczyć, że w procesie nauczania na wszystkich poziomach wykorzystywane są również materiały audiowizualne, teksty autentyczne i autorskie materiały ćwiczeniowe. Oprócz tego lektor korzysta z materiałów dostępnych na stronach internetowych związanych z NJPJO (np. polskaszkola.cloud, polskinawynos.com, certyfikatpolski.pl, testy.propolski.com/pl, helloworldpolish.pl, jutropolski.wordpress.com, sjikp.us.edu.pl).

Jak wspomniano w części poświęconej historii nauczania języka polskiego na Uniwersytecie Masaryka, w latach 90. XX wieku rozpoczęto procedurę kierowania lektorów pochodzących z Polski w ramach umowy międzynarodowej. Lektorzy języka polskiego są zatem przyjmowani na zasadach konkursu. Do roku 2017/2018 byli oni wyłaniani i kierowani (po spełnieniu kryteriów formalnych i merytorycznych) przez Departament Współpracy Międzynarodowej przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Obecnie lektorzy są wybierani w procesie rekrutacyjnym prowadzonym przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (Program Lektorzy). Mogą ubiegać się o roczny kontrakt z możliwością corocznego przedłużenia (od roku 2020 istnieje także możliwość ubiegania się o umowę na 24 miesiące).

Kompleksowe informacje o historii i współczesnym charakterze studiów polonistycznych w Brnie można znaleźć w publikacjach wymienionych w części pierwszej raportu.

NAUCZANIE (ELEMENTÓW) JĘZYKA SPECJALISTYCZNEGO

Na terenie Brna nauka języka specjalistycznego w formie edukacji publicznej jest dostępna na Uniwersytecie Masaryka. Jak już wspomniano, w Czeskim Cieszynie działa Akademia Handlowa mająca charakter szkoły średniej. W Republice Czeskiej, podobnie jak w Polsce, funkcjonują komercyjne szkoły

realizujące kursy językowe o zróżnicowanym charakterze (w ofercie można znaleźć również elementy nauki języka biznesowego).

W Instytucie Slawistyki Uniwersytetu Masaryka nauka polszczyzny biznesowej jest powiązana ze współpracą pomiędzy Wydziałem Filozoficznym a Wydziałem Prawa Uniwersytetu Masaryka (studenci polonistyki uczęszczają na wykłady poświęcone ekonomii i prawu do zaprzyjaźnionej Katedry Prawa Finansowego i Gospodarki Narodowej, której Kierownik, doc. Petr Mrkývka, znany brneńskim polonistom wykładowca, od 1998 roku sprawuje funkcję Konsula Honorowego Rzeczypospolitej Polskiej). Ponadto studenci muszą zrealizować 100 godzin praktyk w ramach specjalizacji. Mogą je odbywać w placówkach dyplomatycznych, np. w Ambasadzie RP w Pradze, Instytucie Polskim w Pradze/Instytucie Polskim w Bratysławie lub niezależnych firmach. Wielu studentów współpracuje podczas studiów z firmami, które powiązane są z branżą IT. Część absolwentów kontynuuje pracę w firmach, w których odbyli staż zawodowy.

Zajęcia językowe (tzw. polszczyzna biznesowa) zaczynają się na II roku studiów, a kończą na III roku. Studenci realizują program specjalizacyjny w jednej grupie (zwykle nieprzekraczającej 10 osób). Zajęcia te obejmują takie zagadnienia (kursy) jak: podstawy prawa, podstawy ekonomii, ekonomiczna geografia Polski, podstawy przekładu i seminarium przekładowe, polszczyzna w sferze handlu i usług. Te ostatnie zajęcia prowadzone są przez lektora, kursy dotyczące prawa i ekonomii – przez specjalistów z Wydziału Prawa, a warsztaty translatorskie – przez językoznawców i literaturoznawców zatrudnionych w Instytucie Slawistyki. Wszystkie wymienione przedmioty zostały wpisane do programu zajęć obowiązkowych dla specjalizacji. Zajęcia prowadzone przez lektora realizowane są na poziomie B1/B2.

Materiały dydaktyczne stanowią kompilację różnych tekstów. Lektor pracuje przede wszystkim w oparciu o materiały autentyczne oraz dostępne statystyki i raporty (badania GUS, CBOS) oraz strony internetowe (m.in. Portal Edukacji Ekonomicznej; Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości – Program: Edukacja na co dzień; Pracuj.pl), na podstawie których opracowuje treści ćwiczeniowe. Korzysta (selektywnie) także z dostępnych podręczników, takich jak:

- Butcher A., Dunin-Dudkowska, A., *Polski język biznesu dla cudzoziemców*, Lublin 1998.
- Kienzler I., *Korespondencja handlowo-prawnicza w języku polskim*, Gdynia 2002.
- Kowalska M., *O biznesie po polsku*, Kraków 2008.
- Krztoń J., *Słownictwo w pracy*, Kraków 2013.
- Zgólkowie H. i T., *Językowy savoir-vivre. Praktyczny poradnik posługiwania się polszczyzną w sytuacjach oficjalnych i towarzyskich* Poznań 1993.

W czasie pandemii zajęcia przebiegały w trybie zdalnym (MS Teams), co oznaczało konieczność reorganizacji systemu pracy. W tym celu wykorzystano platformy służące do nauki interaktywnej (np. Padlet lub Wordwall). Zmiana sposobu i trybu pracy wiązała się z większym nakładem czasowym w procesie przygotowania materiałów nauczania.

Pojawienie się pandemii było główną barierą zewnętrzną w procesie kształcenia studentów, jednak należy zaznaczyć, że sytuacja ta nie uniemożliwiła realizacji programu dydaktycznego (raczej wymusiła jego techniczne zmiany). Inną barierą w nauczaniu języka specjalistycznego sporadycznie bywa zróżnicowanie poziomu językowego studentów (wiąże się to z obecnością absolwentów szkół z językiem polskim, którzy mają

inne oczekiwania i doświadczenie językowe niż studenci rozpoczynający naukę języka kierunkowego na I roku). W tym przypadku lektor dzieli grupę na dwie mniejsze, realizując dwa programy nauczania, dostosowane do potrzeb i możliwości słuchaczy studiów. Zasadniczą barierą jest brak nowoczesnych materiałów edukacyjnych, dostosowanych do nauki języka specjalistycznego na wyższych poziomach.

PODSUMOWANIE

Nauczanie języka polskiego w ramach slawistik zmierza w stronę ujednolicenia kierunku (oferowanie studiów slawistycznym z możliwością nauki języka kierunkowego, takiego jak polski, ukraiński czy chorwacki). Oznacza to, że musi być systematycznie poszerzana oferta zajęć dodatkowych, zapewniających możliwość nauki w danym języku kierunkowym. Z pewnością dużym zainteresowaniem cieszy się praktyczna nauka języka polskiego z ukierunkowaniem na handel, usługi oraz ruch turystyczny. Studenci mają świadomość potencjału tego typu kierunku nauczania i z tego też powodu decydują się na studia filologiczne, licząc na ich interdyscyplinarny wymiar (powiązanie z treściami ekonomicznymi, socjologicznymi czy prawnymi). Ważnym aspektem jest rozwijanie kursów związanych z praktycznym, funkcjonalnym przekładem oraz poszukiwanie nowych form współpracy z instytucjami zewnętrznymi, zarówno ośrodkami akademickimi, jak i placówkami dyplomatycznymi czy międzynarodowymi przedsiębiorstwami. Elementem z tym powiązaniem pozostaje konieczność aktualizowania i tworzenia materiałów dydaktycznych, pozwalających w pełni wspomagać naukę języka specjalistycznego.

Literatura

- Dep. Handlu i Współpracy Międzynarodowej, Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, *Republika Czeska – notatka informacyjna*, <<https://www.gov.pl/attachment/09faeaa3-fb13-4f51-867c-714edffa78ec>> (dostęp: 20.07.2021), s. 4.
- Kolaja M., *Mluvnice a učebnice jazyka polského*, Praha 1947.
- *Lektoráty polského jazyka na vysokých školách*, <<https://institutpolski.pl/praha/polstina/lektoraty-polskeho-jazyka-na-vysokych-skolach/>> (dostęp: 30.03.2021).
- Madecki R., Baron R. a kol., *Česká polonistická studia: tradice a současnost (filologie – historie – politologie – právo) (Inquiries in Czech Polish Studies: Tradition and Contemporaneity (Philology - History - Political Science – Law))*, Series A – Monografia, Volumen 56, Praha 2014.
- Madecki R., Baron R., Malicki J. et al., *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*, Praha 2016.
- Madecki R., *Polonistika na Masarykově univerzitě*, w: *Ústav slavistiky: východiska a perspektivy*, red. I. Pospíšil, L. Paučová, wyd. I, Masarykova univerzita, Brno 2019, s. 64.
- *Polonia.org*, <<https://www.polonia.org/szkoly/czechy/wszystkie>> (dostęp: 31.03.2021).
- *Seminář západoslovanských jazyků a literatur*, <<https://slavistika.phil.muni.cz/o-nas/vnitri-cleneni/seminar-zapadoslovanskych-jazyku-a-literatur>> (dostęp: 01.04.2021).